

OPMERKELIJKE VONDST IN NIEUWBOUWWIJK BIJ UTRECHT EERSTE KOLONIE TWEEKLEURIGE VLEERMUIS IN NEDERLAND ONTDEKT!

Eric Jansen & Bernadette van Noort

De groene nieuwbouwwijk Maarssenbroek, bij Utrecht, heeft mogelijk een aantal jaren een zoölogische verrassing voor Nederland verborgen gehouden, een kolonie tweekleurige vleermuizen *Vespertilio murinus*. Aanleiding voor hun ontdekking was een klacht van bewoners, die regelmatig overlast ondervonden van vleermuizen. Een paar uur na het telefoontje konden twee verzwakte tweekleurige vleermuizen uit de tuin geplukt worden. Dezelfde avond werd er bij de woning gepost, wat de eerste vondst opleverde van een kolonie tweekleurige vleermuizen in Nederland; een groep van ongeveer 25 dieren, waaronder twee mannetjes en een niet-zogend vrouwtje.

Op een vrijdagochtend krijg ik een telefoontje met een klacht van een meneer die al herhaaldelijk vleermuizen in zijn huis gevonden heeft. Tot nu toe heeft hij ze altijd uit het raam gegooid, maar nu wil hij er toch echt eens vanaf. Ik rij erheen in de veronderstelling dwergvleermuizen aan te treffen. Ter plaatse aangekomen wijst de dochter des huizes me meteen op een beestje dat aan het tuinhok hangt. Al van grote afstand is duidelijk dat het niet om een dwerg gaat. Daar hangt een TWEEKLEURIGE! Na het magere diertje in een vangzakje gestopt te hebben, loop ik snel de trap op naar het verwarmingshok en de overloop, waar de beestjes gevonden waren. Zouden daar nog meer dieren zitten? Helaas, de huiseigenaar heeft ze echt allemaal buiten gezet. Op de vraag of de andere naar buiten gegooide vleermuizen er hetzelfde uitzagen kon de familie geen antwoord geven.

Tak, tak tak, tak

Op de terugweg naar de auto om enkele vleermuisfolders te halen wordt ik door een buurvrouw aangesproken. "Kom je misschien vleermuizen vangen of zo?" Ook zij blijkt een beestje in de tuin gevonden te hebben. Het verzwakte dier ligt nog in de struikjes waar ze hem neergelegd had. Nog een tweekleurige, nou moet het niet gekker worden! Twee dieren tegelijk, betekent dat dat er nog meer tweekleurige vleermuizen in deze wijk aanwezig zijn? Ik krijg toestemming om 's avonds komen kijken, maar het moet wel stil zijn, want de volgende morgen om 5.00 uur gaat de familie op vakantie.

Voor de zekerheid halen we nog een paar extra mensen op, om het gebouw grondig te bewaken en zeker te zijn van de determinatie. Om kwart over tien worden aan de achterzijde de eerste sociale geluiden gehoord. Zachte FM-

geluiden maar ook luidere CF-pulsen die in de verte wel wat weg hebben van het baltsgeluid. Misschien dan toch ...? Om half elf worden deze geluiden ook aan de zijgevel hoorbaar. Om vijf over half elf, na een kort FM-ratteltje... tak, tak tak, tak. Van onder de loodslab naast de kleine schoorsteen vliegt de eerste uit, en het is een tweekleurige. Zouden er nog meer volgen? Aan de onregelmatige geluiden onder het dak vandaan te oordelen wel. Vijf minuten later komen nummer twee, drie en vier van onder de nokpannen en langs de gevel van de burens. Nog eens twee minuten later begint opeens het dak aan de achterzijde te bewegen, aan alle kanten tegelijk komen ze naar buiten, zeker zes tegelijk. Nu wordt het tellen erg lastig, want het is al erg donker en veel dieren blijven in de buurt jagen en vliegen daarbij regelmatig kort over het dak.

Blijvertje

De dieren lijken helemaal niet zo groot als het in boeken opgegeven formaat suggereert. Mogelijk laten de smalle vleugels en de snelle vlucht op vijf meter hoogte de dieren klein voorkomen. Onder de oranje lantaarns vallen de grijs-zwarte rug en lichte buik goed op. Enkele dieren blijven enige tijd

Een gewoon dak van een gewoon huis in een gewone nieuwbouwwijk bij Utrecht. Maar onder de pannen bleken minstens 25 ongewone tweekleurige vleermuizen te leven!

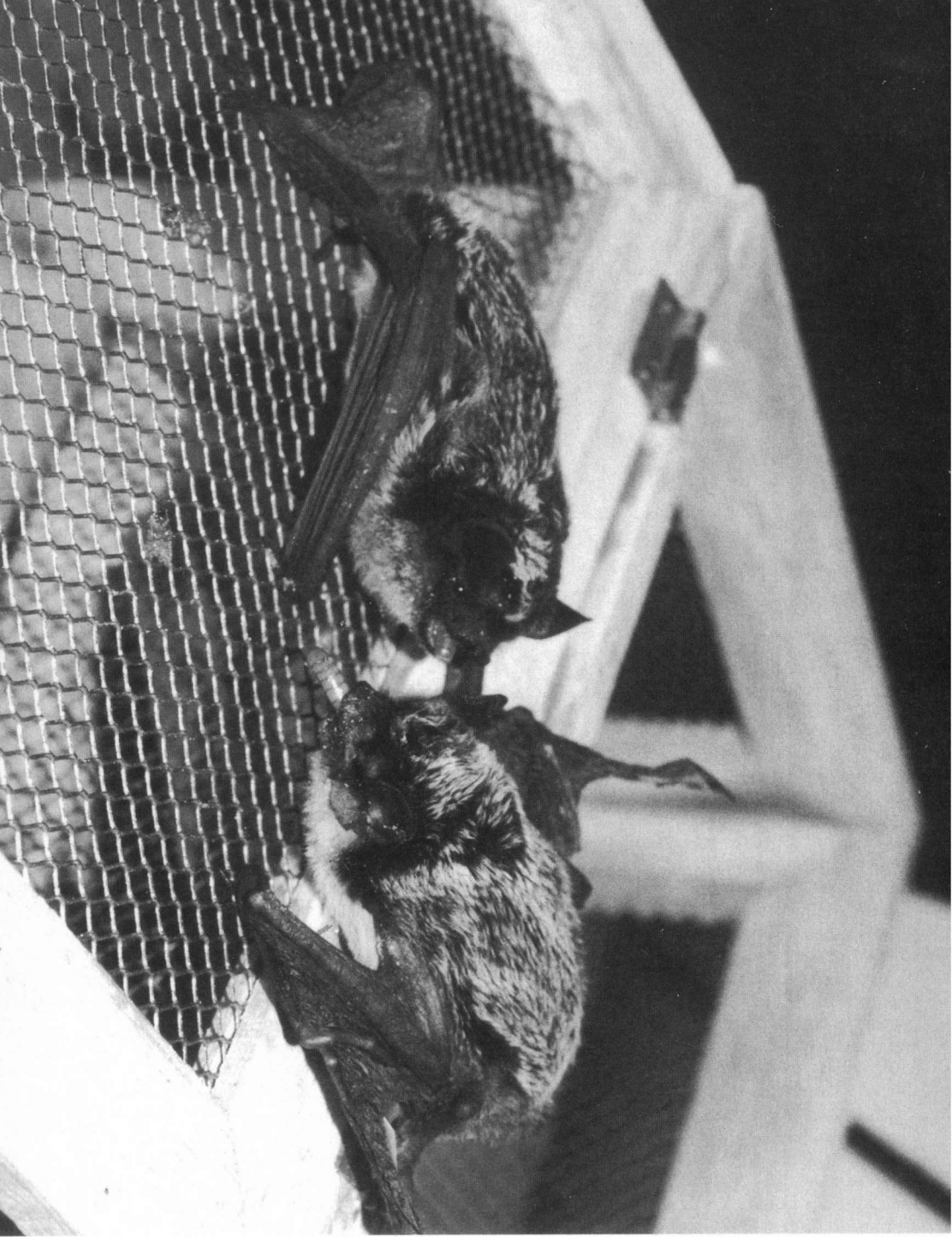
Foto Bernadette van Noort

jagen rond de bomen in de straat en het jachtgedrag is duidelijk anders dan bij laatvliegers en rosse vleermuizen. Om ongeveer kwart over elf wordt het weer rustig in de straat. Er roept nog een dier aan de gevel, maar uitvliegen doet het niet, dus maken we de balans op van de telling. Een exact aantal is helaas niet te geven, maar 20 dieren moeten het toch zeker geweest zijn. Bij een volgende telling komen we (zij het met dezelfde problemen) op 25 dieren, de twee dieren die we thuis hebben niet meegerekend.

Een paar dagen later werd nog een dier gevonden. Van de gevonden dieren kon de sekse vastgesteld worden: twee mannetjes en een (niet-zogend) vrouwtje, alle drie volwassen. Om met de woorden van Henk den Bakker (1996) te spreken, de tweekleurige is toch een blijver, althans dit jaar.

De kolonieplaats

Deze groep tweekleurige vleermuizen bevindt zich in de hoekwoning (mogelijk in meerdere woningen) van een twintig jaar oud, verspringend aaneen-

De bewoners gooiden de 'lastige' vleermuizen op zolder maar gewoon de tuin in. Met (o.a.) meelwormen komen deze twee weer op krachten.

Foto Bernadette van Noort

geschakeld blok laagbouwoningen met een asymmetrisch puntdak. Van binnenuit de woning is door een gat in het dakbeschoot (voor rookgasafvoer) regelmatig te zien dat enkele tweekleurige vleermuizen zich ophouden tussen de pannen en het dakbeschoot. Van hieruit is ook te zien dat er diverse openingen zitten tussen de sneldekkpannen.

De woonwijk Maarssenbroek waar het huis staat, ligt ingeklemd tussen de autosnelweg A2, het Amsterdam Rijnkanaal en het industrieterrein Lage Weide. In tegenstelling tot modernere woonwijken heeft deze woonwijk erg veel breed water met jonge opgaande begroeiing en brede, vaak ruige, groenstroken, zowel langs het water als langs fiets- en voetpaden en toevoerwegen. Welke gebieden als jachtgebied gebruikt worden en wat de rol van het omliggende veenweidegebied hierin is, is tot nu toe onbekend.

Moderne laagbouw-woningen

Kolonies van tweekleurige vleermuizen in Denemarken (Baagoe 1986) en noordoost Duitsland (Teubner & Dolch 1997) worden 's zomers hoofdzakelijk in moderne laagbouw woningen gevonden. De dieren verblijven daar vaak tegen het isolatiemateriaal tussen dakpannen en dakbeschoot. De Deense kraamkolonies bevinden zich in open omgeving met jonge aanplant van bomen, of zelfs in nieuwbouwwijken op voormalige agrarische grond. In noordoost Duitsland bevinden alle kolonies zich in landelijke omgeving, met open water en vochtige weilanden in een goed gestructureerd parkachtig landschap. Daarmee sluit zowel de verblijfplaatskeuze van de groep tweekleurige vleermuizen in Maarssenbroek als de omgeving rond de kolonie aan bij die van de bekende kolonies in Denemarken en Noordoost Duitsland.

Hoewel lang niet alle nieuwbouwwijken groot, groen en waterrijk zijn als Maarssenbroek, kunnen er toch meer van dergelijke plaatsen in Nederland zijn waar tweekleurige vleermuizen zich thuis voelen. Zoeken dus maar...

Nog nooit eerder werd een kolonie van tweekleurige vleermuizen in Nederland gevonden.
Foto Bernadette van Noort

- overvloedige verlichting met zowel oranje als witte spaarlampen langs fietspaden, straten, snel- en toevoerwegen.
- een 5 km lange, 100 tot 500 m brede groenstrook aan de westzijde, met veldjes, eendenkooien en bomengroepen
- een vierrijige 50-jarige bomenlaan met kwelsloot, langs het Amsterdam Rijnkanaal en de A2.

Kenmerken van de woonwijk Maarssenbroek

- leeftijd 15-20 jaar
- totale oppervlakte ongeveer 8 km²
- 25 km lengte aan bredere watergangen (4-10 m) met natuurlijke, maar jonge boombeplanting, brede oevers, en plaatselijk ruige begroeiing
- 10 km aan brede vierbaans toevoerwegen met brede geluidswallen met ruigte en opgaande begroeiing

Literatuur:

- Baagoe, H.J., 1986. Summer occurrence of *Vespertilio murinus* and *Eptesicus serotinus* on Zealand, Denmark based on records of roosts and registrations with bat-detectors.
- Bakker, H. den, 1996. Tweekleurige vleermuis: dwaalgast of blijver? *Zoogdier* 7(2):9-10.
- Teubner, J.U. & Dolch D., 1997. Wochensubennachweis der Zweifarbfledermaus (*Vespertilio murinus* Linnaeus, 1758) in Brandenburg. *Nyctalus* (N.F.) 4:390-392.

E. Jansen & B.C.E. van Noort,
Vermeulenstraat 164, 3572 WT
Utrecht, 030-722644 (NL).